

2016-03-07

Remissyttrande – Ny museipolitik. Museiutredningen 2014/15. SOU 2015:89 Ku2015/02515/KL

Inledning

Sörmlands museums ställer sig i stort sett positivt till utredningen som är väl genomarbetad, ger en god genomlysning av och bakgrund till dagens situation och problem samt har i huvudsak väl genomtänkta och balanserade förslag.

Allmänt samt angående förslag 10.2 och 10:3

Särskilt positivt är betoningen på en framtida mer övergripande och principiellt inriktad museipolitik som framhåller museernas självständiga ställning med tydligt mandat och ansvar. Den flersidiga roll för museerna i dagens och morgondagens demokratiska samhälle och i den samtida samhällssituationen med dessa flerfaldiga utmaningar, som utredningen målar upp förutsätter denna självständighet. Denna roll ställer relevanta och bra krav på museerna, vilka de flesta institutioner med säkerhet uppskattar. Rollen ställer också krav på museernas huvudmän att skapa goda förutsättningar för museernas arbete och resurser.

Angående förslag 10:3 Museilag (samt 10:5)

Med tanke på de goda erfarenheterna av bibliotekslagen och för att säkerställa museernas ställning som självständiga kunskaps- och kulturinstitutioner med reflekterande och kritisk hållning ställer sig Sörmlands museum bakom förslaget till en Museilag med den beskrivna inriktningen.

Vi anser dock att den använda museidefinitionen bör ses över och att samlingarna och med dem sammanhängande kunskapsuppbyggnad, dokumentation och insamling liksom publik verksamhet för, med och i samlingarna, ses som en för museerna definierande kärnverksamhet. En alltför vid museidefinition kan leda till att just det som är museernas särart på sikt ges allt mindre betydelse. Det vore inte minst olyckligt med tanke på betydelsen av att museerna, som utredningen så förtjänstfullt lyft fram, ska rymma många olika historier och perspektiv.

Man kan fundera över om inte det inte på ett museum som omfattas av museilagen bör ställas krav på att ha öppna och lätt tillgängliga samlingar, både på webb och fysiskt. Det bör åtminstone på sikt vara en självklar del av det som i utredningen kallar aktiv förvaltning av samlingarna. Idag har alltför många museer, inte minst centralmuseer, fortfarande alltför slutna och för både professionella som allmänhet svårtillgängliga samlingar.

I en del av utredningens förslag på vad som kännetecknar ett allmänt museum som skulle omfattas av lagen betonas att museet ska ha "avlönad personal". Det kan finnas anledning att fundera över vad som avses med "avlönad personal" och ställa det i relation till krav på professionell personal.

Sörmlands museum ställer sig bakom det i 10.3.2 föreslagna ändamålet för de allmänna museerna, liksom, som framgått tidigare, till betoningen i 10.3.3 av vikten av att respektera museernas fria ställning. Även förslaget 10.3.4 om tillgänglig och kvalitativ publik verksamhet är bra, inte minst betoningen på att verksamheten ska anpassas till användarnas olika förutsättningar. Framhållande av allsidighet, öppenhet och kvalitet är självklart men möjligheten att i enskilda utställningar eller arrangemang ta tydlig, och till och med ensidig, ställning är viktig ifall museerna ska kunna leva upp till uppgiften att vara en arena för diskussion och debatt.

Ett levande museum är ett museum med kunskapsuppbyggnad där nytt material och nya perspektiv hela tiden tillförs. Därför ser Sörmlands museum positivt på utredningens förslag 10.3.5 om kunskapsuppbyggnad av hög kvalitet. Men här finns i utredningen en viss slagsida mot de större centralmuseer som både genom sina resurser och geografiska lägen har lätt att knyta forskande personal till sig och bedriva egen forskning. För mindre museer på alla nivåer kan forskning oftare åstadkommas i begränsade projekt med tillfälligt engagerade forskare. Ska utredningens förslag få mer genomgripande effekt bör en genomlysning av möjligheterna att söka externa medel för forskning på alla typer av museer göras och om möjligt särskilda medel tillskapas.

Av möjligen ännu större betydelse för museerna när det gäller att hålla hög och aktuell kunskapsnivå är museernas möjligheter att på andra sätt än genom forskning knyta universitet och forskare till sig i olika verksamheter och projekt. Att bidra till fördjupade kontakter mellan museivärld och universitetsvärld bör vara en viktig uppgift för en eventuell museimyndighet.

Att aktiv samlingsförvaltning lyfts fram i utredningen är väldigt positivt och förslagen enligt 10.3.6 är genomgående bra. Här borde dock ytterligare betonas vikten av att samlingarna är väl dokumenterade och lätt tillgängliga. Att öppna upp museisamlingarna är en avgörande framtidsfråga för museerna och det innebär inte bara att människor kan se samlingarna digitalt utan även att det finns möjlighet till fysiska - intressanta och pedagogiska - besök i samlingarna.

Förslagen kring att underlätta gallring som utredningen lägger fram är också bra, inte minst möjligheterna att gallra arkeologiskt massmaterial och inom fyndfördelat material. I det fallet har utredningen inkluderat de regionala och kommunala museernas perspektiv, men i övrigt är utredningens förslag kring gallring av naturliga skäl i huvudsak sedda ur centralmuseernas synvinkel. Det kan dock krävas några påpekande som rör en vidare krets av museer.

I utredningen handlar det mest om vad centralmuseerna vill gallra och som därmed kan erbjudas andra museer. Man skulle kunna vända på perspektivet och möjliggöra för regionala och kommunala museer att önska att material som finns på ett centralmuseum, ofta i ett slutet magasin, överförs till det regionala eller kommunala museet. En sådan möjlighet skulle öppna för att fler människor får ta del av museernas samlade material och att material som är viktigt och relevant regionalt eller lokalt men kanske mindre viktigt nationellt får "hitta hem" och blir publikt och därmed använt. Visserligen skulle detta kunna lösas genom långtidsdepositioner men överflyttat ägandeskap blir långsiktigt mer effektivt och har dessutom ett inte oväsentligt symbolvärde.

Idag har de flesta regionala och många kommunala museer minst lika goda möjligheter som centralmuseerna att ta hand om samlingar så ur bevarandeaspekt finns inget problem med en sådan möjlighet att överflytta material. Här handlar det om öppenhet och kollegialt förtroende mellan de olika museerna och en vilja att samlingar och material kommer medborgarna till del. Detta är en sida

av de krav på såväl tillgänglighet i hela landet som ökad samverkan mellan museerna som utredningen framhåller.

Det borde inte minst vara självklart att material som under lång tid, ibland alltid, varit deponerat från ett museum till ett annat – t ex från ett centralmuseum till ett regionalt museum – överförs till det museum där det faktiskt finns. Vi hoppas att den möjligheten inte bara öppnas utan uppmuntras genom utredningens förslag kring samlingsförvaltning.

En aktiv samlingsförvaltning innebär för de allra flesta museer att nytt material tillförs på olika sätt – genom forskning och dokumentation, genom aktiv insamling, genom förvärv och inte minst genom att allmänheten aktivt bjuds in till att bidra till samlingarna med sina berättelser. Den aspekten på aktiv samlingsförvaltning har utredningen lagt alltför liten vikt vid. En förutsättning för ett levande museum är väldigt ofta inte endast att ha samlingar utan också att samla, att bedriva aktiv och mångsidig insamling.

Förslagen under 10.3.7 och 10.3.8 kring att centralmuseerna ska nå hela landet respektive kring att alla museer ska samverka ser Sörmlands museum som sammanlänkade. Utredningens framhållande av vikten av att utveckla mer jämlika och icke-hierarkiska samarbeten och underlätta för utbyte museerna emellan är mycket positivt. Alla goda samarbeten bygger på respekt för varandras kompetens, villkor och perspektiv och att samverkan sker i en anda av jämbördighet och tillit. Här har på den regionala nivån kultursamverkansmodellen i stor utsträckning bidragit till ökad samverkan och bättre samarbetsklimat. Om samma sak kunde bli resultatet av utredningens förslag kan mycket gott åstadkommas vilket kan komma medborgare i hela landet till del och dessutom förnya museernas verksamhet.

När det gäller utlån mellan museer är det bra att utredningen fastslår att inga oskäliga avgifter, säkerhets- och andra krav eller administrativa hinder ska finnas. För mindre museer kan det ändå bli problematiskt och för kostsamt. Ett förslag som utredningen inte nämner men som stundtals varit uppe i diskussionerna inom branschen är att huvudmannaparterna tillsammans inrättar någon form av fond ur vilken museer kan ansöka om bidrag för att klara kostnader i samband med inlåning.

Det förslag till ett nytt statsbidrag som utredningen presenterar under 10.5.2 för utveckling av museiverksamhet och samverkan mellan centrala, regionala och lokala museer anser Sörmlands museum bör till absolut övervägande delen ges till projekt som inkluderar flera parter från olika delar av det svenska museilandskapet och projekt som inkluderar andra regionala eller lokala samhällsområden, institutioner eller parter bör ha företräde. Det bör också vara möjligt för regionala och kommunala museer att söka ur dessa medel.

Ang förslag kring kvalitet under 10.3 och 10.5

Utredningens olika förslag kring kvalitet och kvalitetsarbete är positiva men de får, som utredningen säger, inte leda till ny detaljstyrning. Att kvalitetsarbetet kopplas till kollegial granskning likt den på universiteten är bra och kan ge goda effekter. Av naturliga skäl gäller utredningens förslag kring kvalitetsarbete i första hand centralmuseerna, men med tanke på den roll som kvalitetsfrågor även spelar för upprätthållandet av museilagen som ju är tänkt att gälla flera museer på alla nivåer bör en fortsatt genomlysning kring hur kvalitetsarbetet på motsvarande sätt även kan ske på regional och lokal nivå göras i samverkan mellan staten och förträdare för regionala och lokala huvudmän och institutioner.

Ang förslag 10.5 om Museimyndighet

Inrättandet av en museimyndighet med de arbetsuppgifter och mandat som utredningen föreslår anser Sörmlands museum i princip är ett bra förslag men har några viktiga påpekanden.

Det första gäller relationen mellan myndighetens ansvar och mandat i relation till kultursamverkansmodellen, vilken torde kräva en ytterligare genomlysning.

Det andra och närliggande påpekanget rör den tänka myndighetens relation till de regionala och lokala museerna. Om myndigheten ska främja utveckling av museiverksamhet av hög kvalitet i hela landet och därmed bidra till att säkerställa den föreslagna museilagens uppfyllande behöver myndighetens roll i förhållande till regionala och lokala museer analyseras och förtydligas i det fortsatta arbetet med förslaget.

Det tredje rör relationen mellan myndigheten och Riksantikvarieämbetet när det gäller de regionala museernas kulturmiljöarbete – från t ex hur det ska redovisas i statistiken till hur det kan vidareutvecklas som en viktig gren av en museiverksamhet där kulturmiljöer spelar lika stor roll som samlingar.

En fjärde synpunkt är att den nya myndighetens uppdrag inte får leda till ökade krav på detaljredovisningar och rapporteringar vare sig för centralmuseerna eller för regionala museer.

Myndighetens roll kring omvärldsbevakning ställer Sörmlands museum sig positiv till och ser inget problem med att den nya myndigheten övertar den uppgiften från Riksutställningar.

Men likt behovet av den typ av praktiskt inriktat utvecklingsarbete kring samlingsförvaltning som idag bedrivs av Riksantikvarieämbetet, finns behov kring utvecklingen av utställningsmediet. Den rollen bör och kan utvecklas ytterligare av Riksutställningar som således enligt vår mening inte bör läggas ner utan ges ett nytt uppdrag kring utställningsmediet.

Nyköping 11/3-16

Sörmlands museum
Genom länsmuseumchef Karin Lindvall